

Stadsherstel Surinaamse Maanden

Benefiet voor Surinaams erfgoed

Wandeling

Welkom in de Amstelkerk, een monument van en gerestaureerd door Stadsherstel Amsterdam. In dit gebouw zit ons kantoor en organiseren we tal van activiteiten zoals de Stadsherstel Surinaamse Maanden. Sinds 2018 vragen wij middels een expositie en lezingen aandacht voor behoud van Surinaams erfgoed en worden er donaties geworven om restauraties van panden in Suriname mogelijk te maken.

Van de Surinaamse Plantages

Dit jaar is het thema: 'Van de Surinaamse plantages. Suiker, koffie, hout en chocolade'. Door kolonisatie, slavenhandel en migratie zijn het land Suriname en de stad Amsterdam al 350 jaar met elkaar verbonden. Zo was Amsterdam vanaf begin 17e eeuw tot en met de afschaffing van de slavernij in 1863, aanjager van de zogenaamd driehoekshandel. Daarbij werden producten uit Nederland geruild voor tot slaaf gemaakten in Afrika. Deze mensen werden naar Suriname gevaren en verkocht en producten van de Surinaamse plantages werden naar Amsterdam verscheept. Het overgrote deel van de Amsterdammers had direct of indirect te maken met de driehoekshandel. Zo werd de suiker van de plantages in Amsterdam door vele suikerbakkerijen verwerkt.

Tijdens de Stadsherstel Surinaamse maanden gaat onze serie lezingen over de producten die op de plantages in Suriname werden verbouwd en naar Nederland werden meegenomen. Ook in de expositie 'Als de taal van een bruisend land' hebben een aantal kunstwerken een link met de producten. U kunt de expositie in de Amstelkerk gratis bekijken op werkdagen.

Goede doelen Surinaamse Maanden 2023

De opbrengst van de Surinaamse Maanden 2023 komt ten goede aan drie erfgoedprojecten in Paramaribo te weten: de realisatie van het Elisabeth Samson Huis van Cynthia McLeod, de restauratie van het Maarschalkerveerdorgel van de houten kathedraal en monumenten van Stadsherstel Suriname*. Donaties zijn welkom op de rekening van de Vrienden van Stadsherstel NL66 INGB 0005 659 267 o.v.v. Suriname.

Wandeling

Dit jaar organiseren we ook een wandeling langs Amsterdamse monumenten die een link hebben met Suriname. U vindt de wandeling aan de binnenkant van dit leaflet. De blauw genummerde panden in de beschrijving en op de kaart zijn door ons gerestaureerd waarbij de Vrienden van Stadsherstel een belangrijke bijgedragen hebben geleverd. Al onze monumenten zijn te herkennen aan het Stadsherstelschildje op de gevel. De wandeling is ongeveer 2 km en duurt 2 uur inclusief een bezoek aan onze expositie in de Amstelkerk en een bezoek aan Museum Van Loon (gratis met Museumkaart)

Meer informatie

Op www.stadsherstel.nl/suriname vindt u meer informatie over Stadsherstel, de Surinaamse Maanden, Stadsherstel Suriname en de Stadsherstelmonumenten die u tijdens deze wandeling tegenkomt.

* Naar voorbeeld van Stadsherstel Amsterdam is Stadsherstel Suriname opgericht. Wij adviseren hen op het gebied van behoud van monumenten en helpen mee met de fondsenwerving.

Doneer ook aan Surinaams erfgoed

Wilt u ook doneren aan de drie erfgoedprojecten van de Surinaamse maanden 2023? U kunt uw bijdrage storten op IBAN: NL66INGB0005659267 t.n.v. Vrienden van Stadsherstel te Amsterdam o.v.v. 'Suriname'. U kunt ook de QR-code hiernaast scannen.

De Stadsherstel Surinaamse Maanden wandeling begint en eindigt bij de Amstelkerk. Om de hoek zit Brasserie NeL met één van de mooiste terrassen van Amsterdam. Begin de wandeling bijvoorbeeld met een kop koffie en wat lekkers en eindig met een lunch of diner. Veel wandelplezier!

Stadsherstel Surinaamse Maanden wandeling

1. Waar een jongen van gemengde afkomst werd gedoopt (Amstelkerk, Amstelveld 10)

De Amstelkerk is in 1670 gebouwd en is één van de kerken waar kopstukken uit de slavenhandel en slavernij en hun familieleden kerkten, zijn begraven, trouwden en gedoopt werden. De 6 jarige Frederik Willem Fennekol, een jongen van gemengde afkomst werd in 1768 door zijn witte vader, een WIC- ambtenaar, naar Amsterdam gestuurd voor zijn opleiding. Dit gebeurde toen wel vaker. Hij is in de Amstelkerk gedoopt.

De Amstelkerk anno 1989, voor restauratie, nu kantoor van Stadsherstel.

Steek rechts de brug over de Reguliergracht over. Kijk de Kerkstraat in. In deze straat zaten veel koetshuizen van de rijke Amsterdammers. Hun grachtenhuizen sloten met de achtertuin aan op deze percelen. Kijk links naar Kerkstraat 326-328 en loop dan naar Reguliersgracht 80. (Zie hieronder)

2. Van de financier van Nederland en plantage-investeerder (Kerkstraat 326-328)

In 1802 was Willem Borski en later zijn weduwe eigenaar van Kerkstraat 326 en 328. Johanna Borski investeerde o.a. in de Nederlandse Bank maar ook in plantages in Suriname. Toen zij overleed wilde zij dat alle familieschilderijen met haar begraven werden. Eén schilderij van haar is behouden en te zien in Museum van Loon waar u straks langsgaat. Daar hangt ook een schilderij van haar kleindochter die met een Van Loon trouwde. Vermogende en invloedrijke families trouwden vaak met elkaar zodat het vermogen en invloed groter werd of behouden bleef.

De weduwe Johanna Borski.

3. Marronkunst in etalage Galerie Lemaire (Reguliersgracht 80)

Marrons zijn afstammelingen van de tot slaaf gemaakten Afrikanen die gevlucht zijn en aanvankelijk in het binnenland van Suriname in stamverband zijn gaan leven. Galerie Lemaire bestaat al sinds 1933. Voor de Surinaamse Maanden heeft de galerie een speciale etalage gemaakt met objecten van de Marrons zoals peddels van de Ndyuka en kammen, borden en spatels van de Saramaka. Maar ook aardewerk van de Kali'na (inheemsen). Openingstijden donderdag tot zaterdag van 11-17 uur en op afspraak (tel. 020-6237027).

Loop weer terug de brug over, u loopt tegen ons Winkeltje aan.

4. Stadsherstelwinkeltje in Surinaamse sferen (Reguliersgracht 67)

Het Winkeltje wordt bestiert door vrijwilligers en huisvest onze afdeling Vrienden en Communicatie. In de mooie banketbakkerskast uit 1863 vindt u tijdens de Surinaamse Maanden kleine kunstwerkjes van de kunstenaars van de expositie, maar ook boeken over Amsterdam en Suriname. In de etalage kunt u zien hoeveel er is geboden op de Surinaamse gebruiksgoederen en kunst. Bied ook voor het goede doel!

5. Moren in de gevel (Reguliersgracht 63)

Dit huis is in 1882 ontworpen door Isaac Gosschalk voor de timmermansaffaire Zeeger Deenik. Beiden waren lid van de vrijmetselarij en in het huis zijn attributen uit de vrijmetselarij verwerkt. Waarom de twee Morenhoofden in deze gevel zitten weten we helaas niet. In het Nederlands werd het woord Moor gebruikt als synoniem voor 'neger'. 'Neger' was een aanduiding voor de oorspronkelijke bewoners van Afrika ten zuiden van de Sahara. Het is afgeleid van het Spaanse en Portugese negro, wat 'zwart' betekent (en weer is afgeleid van het Latijnse niger).

Loop verder de Reguliergracht op en neem de 1e brug links. U loopt nu op de Keizersgracht, de tweede van de drie Amsterdamse hoofdgrachten die samen de grachtengordel vormen.

6. Woning plantage-eigenaar (Keizersgracht 674)

Toen stadsbestuurder Jonas Witsen eigenaar werd van suikerplantage Waterlant in Suriname ontstond er een grote opstand omdat hij zijn 148 tot slaaf gemaakten verbood met hun partner te slapen. Ook mochten zij niet meer naar andere plantages lopen, waren ze niet meer vrij op zaterdag en zondag en werd de werkdruk verhoogd. En dat terwijl het werken op een plantage waar suiker verbouwd werd het zwaarste was. De opstand werd neergeslagen. Witsen liet zijn administrateur in Suriname, Dirk Valkenburg, in 1706/1708 zijn plantages vastleggen op doek.

Plantage Waterlant Collectie Amsterdam Museum

7. Museum Van Loon (Keizersgracht 672)

Hier woonde sinds 1884 de familie Van Loon. De Van Loons hadden familieleden die bestuurders waren van de WIC en mede-eigenaar van plantages in Suriname. In het museum is de indrukwekkende tentoonstelling 'Wie zegt dat? Samen geschiedenis een plek geven.' te zien. Over (on)zichtbare doorwerking van het koloniaal verleden. De vaste collectie verdwijnt daarmee letterlijk naar de achtergrond.

Het schilderij van Johanna Borski en haar kleindochter zijn onderdeel van de vaste collectie en daardoor niet goed te zien. Ook behang, gemaakt door Jurriaan Andriessen voor kasteel Drakensteyn. In de Drakensteynkamer zijn prenten van zijn zoon Christiaan onderdeel van de tentoonstelling. De familie Andriessen woonde in het Stadsherstelmonument Amstel 95. U kunt Museum Van Loon gratis bezoeken met een Museumkaart. Wegens grote belangstelling voor de tentoonstelling kan het voorkomen dat het maximale bezoekersaantal (tijdelijk) bereikt is.

Loop verder de Keizersgracht op neem de brug rechts en ga meteen weer rechts de oneven kant van de Keizersgracht op.

8. Eigenaar suikerplantage (Keizersgracht 649)

De kinderen van Kolonel van Hasselt werden in 1812 wees. Ze erfden van hun moeder suikerplantage St. Barbara in Suriname inclusief vijf tot slaafgemaakten. Na de emancipatie (afschaffing van de slavernij in 1863 in Suriname) werd het een cacao- en bananenplantage. Merkwaardig feit; plantage Waterlant dat eigendom was van de overbuurman aan de Keizersgracht was de overbuur van plantage St. Barbara in Suriname.

Onze eerste lezing van de Surinaamse Maanden gaat o.a. over emancipatie, spreker is de Surinaamse schrijfster Cynthia McLeod.

Kijk links op de brug over de Reguliersgracht naar de rechtergevelwand waar de twee pakhuizen met de rode luiken, De Zon en De Maan staan. (zie beschrijving hieronder)

9. Opslag van o.a. koffie en linnen (Reguliersgracht 11-13)

In de 17e eeuw is Amsterdam een welvarende stad, inwoners drijven handel met de hele wereld. Om prijsschommelingen te voorkomen en de voorraden constant te houden, worden de producten opgeslagen in honderden pakhuizen of op de zolders van koopmanshuizen. Zo wordt Amsterdam niet alleen de grootste haven maar ook de grootste stapelmarkt van Europa.

In 1675 sloeg koopman met o.a. West-Indië Hendrik Staets hier zijn goederen op. Ook handelde hij in tot slaafgemaakten. In 1950 gebruikte de Nederlandse Handelsmaatschappij het als opslag. Wij verbouwden het tot woningen en restaurant in 1982.

Loop over de brug, ga rechts de volgende brug over en gelijk links, naar de even kant van de Keizersgracht. U kunt de toppen van de onevenpanden aan de overkant dan beter zien.

10. Twee suikerketels, Keizersgracht 677 (overkant 9e pand van links)

Toen hier nog geen huis stond was de ijzergieter en wapenhandelaar Hendrik Trip eigenaar van het erf. Trip maakte ook suikerketels (kappa's). Zo heeft hij er twee gemaakt die verscheept werden naar Brazilië. Portugezen legden in Brazilië suikerplantages aan. Van 1630 tot 1654 was Brazilië een Nederlandse kolonie.

Een kappa in Suriname.

11. Sinds de 18e eeuw plantage eigenaren (Keizersgracht 691, met lijstgevel en bomen voor de deur)

Hier woonde de familie Charbon, eigenaren van de koffieplantage Crappahoek in Suriname. Al sinds de 18e eeuw had het Amsterdamse firma Charbon en Zoon plantages in Berbice en Suriname.

12. Het huis met de twee zeegoden in de top (Keizersgracht 695)

Neptunus (l) de zoetwatergod van de Romeinen, zorgde voor de bevoeiing van de landerijen. Poseidon (r) is volgens de Griekse mythologie God van de zee en schepper van wateren. In Suriname werd zo'n waterrad gebruikt op de plantages.

Ga op de Utrechtsestraat naar rechts en ga links de Kerkstraat in. Aan de rechterkant komt u 6 monumenten tegen die Stadsherstel heeft gered. Ze zijn te herkennen aan ons Stadsherstelbordje. Ga op de Amstel gelijk rechts en kijk naar de overkant. Daar staan 11 monumenten, de donkerblauwe zijn Stadsherstelmonumenten. **81, 83, 85, 87, 89, 91, 93, 95, 97, 99, 101.**

13. Het huis van een zwarte WIC ambtenaar (Amstel 87, 4e huis na de magere brug)

Vanaf 1810 woonde de schatrijke Jacob Rühle met zijn kinderen van verschillende vrouwen en kleinkinderen hier. Jacob is geboren in Elmina als zoon van een Duitse WIC ambtenaar en een Afrikaanse vrouw. Op zijn tiende kwam hij naar Nederland, rond zijn 17e ging hij terug. Hij werkte voor de WIC en handelde privé. In Elmina, voor de kust van Ghana, was een fort waar tot slaafgemaakten vastgehouden werden totdat ze de overtocht maakten naar de plantages. Het huis van Rühle zijn plantage Buitenrust staat er nog.

Slavendepot Elmina in Ghana. Vingboons, Johannes.

14. Waar de martelmethode 'Spaanse Bok' werd getekend (Amstel 95)

Sinds 1805 is dit het huis van de Andriessens, waar Christiaan zijn dagboeken tekenden. 700 tekeningen zijn bewaard gebleven met ook afbeeldingen van zwarte Amsterdammers die door hun witte vaders vanuit de kolonie naar Amsterdam werden gestuurd voor hun opleiding en opvoeding. Sommige kregen tekenles van Christiaan. Hij tekende hier de martelmethode 'Spaanse bok'. Dit was een straf in Suriname voor tot slaafgemaakten.

De Spaansche bok. Tekening door Christiaan Andriessen, 1806.

Aan de even kant loopt u ook langs 5 Stads herstelmonumenten.

15. Waar plantage producten verwerkt werden (Amstel 262 en 282)

In Amstel 262 en 282 zaten bakkers/banketbakkers die waarschijnlijk suiker en chocolade uit Suriname in hun producten verwerkten.

Ga rechtsaf de Prinsengracht in. Dit was vooral de gracht waar bedrijvigheid was zoals in ons pand op nummer 1075 waar een tegelbakkerij in gevestigd was.

16. 17e eeuwse gevelsteen (Prinsengracht 1097)

Op deze gevelsteen staan Samson en de door hem losgerukte deuren uit de poort van Gaza. De gevelsteen zal aangebracht zijn door een houtbewerker voor kasten en meubels. In Suriname waren de meeste huizen van hout, ook meubelmakers maakten gebruik van het in overvloed zijnde hout in Suriname. In hartje Paramaribo staat de grootste houten kerk van Zuid-Amerika, gebouwd in 1887. Delen van het interieur zijn door Marrons gemaakt met hun houtsnijwerk motieven. Ook de Orgelkast is van Surinaams hout gemaakt. Kom hier meer over te weten in onze lezing over hout, de kathedraal en haar orgel.

17. Ze maakten tegels voor de Portugese stadspaleizen, Prinsengracht 1075

De Portugezen waren door hun 'ontdekkingsreizen' en handel steeds rijker geworden. Vanaf 1670 doen ze een reeks van bestellingen ter versiering van hun huizen met onder andere Amsterdamse tegels, uit de tegelbakkerij van Van der Kloet. Bij tegelbakkerijen werden uitzonderlijk grote monumentale tegeltableaus in blauw en paars (maar ook veelkleurige) op bestelling gemaakt voor paleizen, kerken en kloosters in o.a. Portugal, Spanje en Brazilië.

De danses door Van der Kloet gemaakt voor een stadspaleis in Portugal

18. Waar Casparus van Houten zijn chocoladewerkplaats had (Prinsengracht 760)

Naast suiker, koffie en katoen was cacao het belangrijkste plantagegewas uit Suriname. Achter dit pand had chocolademaker Van Houten zijn werkplaats. In 1828 ontdekte hij een goedkope manier om het vet uit geroosterde cacaobonen te persen. Dit werd de basis van de lekker chocolademelk die wij nu kennen. Van Houten werd er wereldberoemd mee. Onze derde lezing van de Surinaamse Maanden gaat over chocolade in Suriname en Van Houten.

19. Waar een Suikerfabriek stond (De Duif, Prinsengracht 756)

Er zijn wel meer dan 100 suikerfabrieken geweest in Amsterdam met namen als 'De Drie Suykerbroden' en 't Moriaans Hoofd'. Op deze plek stond suikerfabriek 'Het Fortuyn', afgebrand in 1795.

De suikerfabriek stond er al voor 1715 want toen werd Jacob Boreel gedeeld eigenaar van de suikerbakkerij. Boreel stamde uit een grote, machtige, oude Amsterdamse patriciërsfamilie

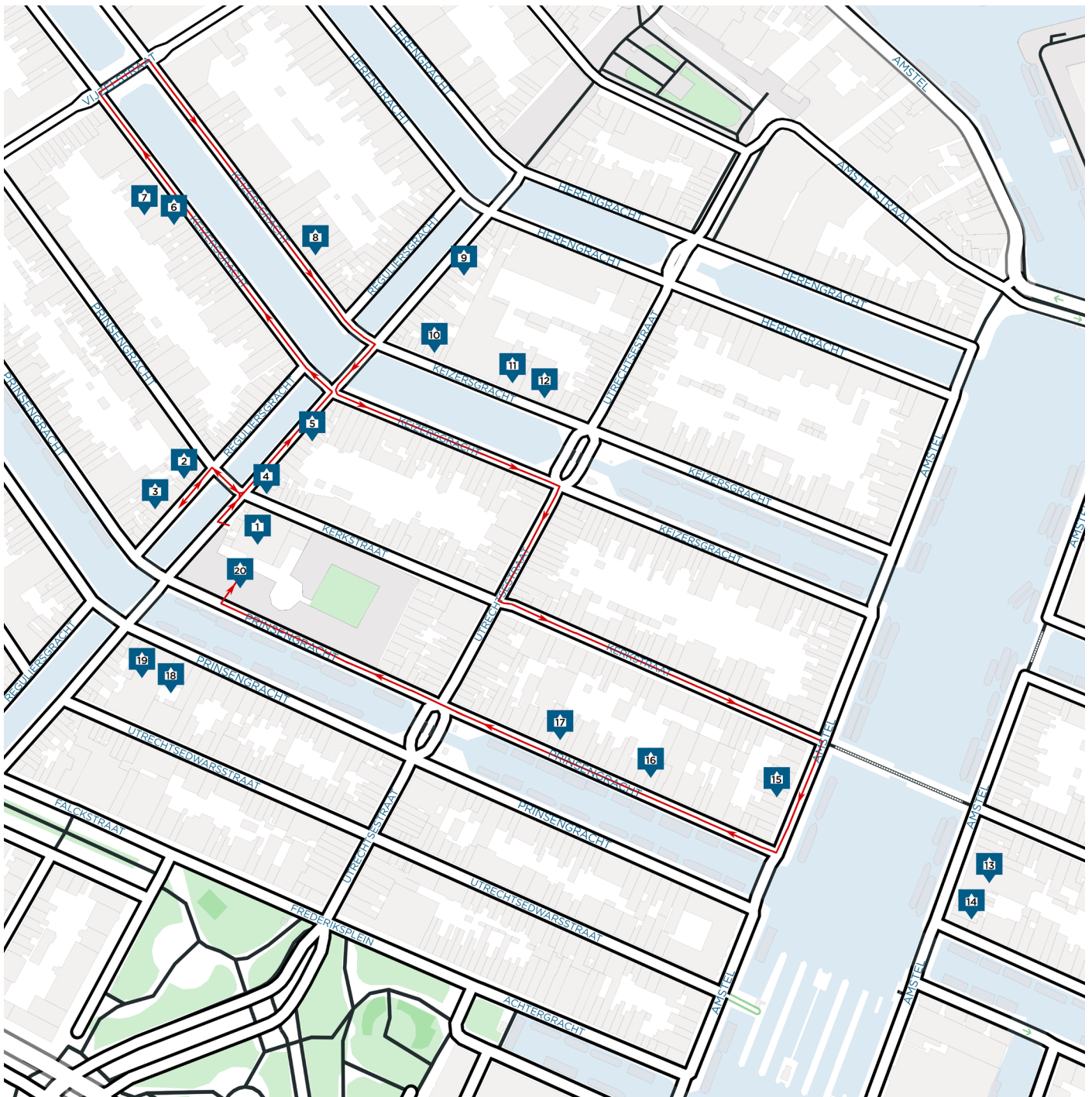
die ook eigenaar was van plantages in Suriname. Zijn vader, de burgemeester van Amsterdam mr. Jacob Boreel was net de broer van Jacob directeur van de Sociëteit van Suriname. Bij de emancipatie in 1863 kregen enkele tot slaafgemaakten van plantage 't Vertrouwen de familienaam Boreel.

Nu is De Duif hier gevestigd, een van de 42 kerkelijke gebouwen van Stadsherstel waar (culturele) evenementen in plaats vinden. Onze 2e lezing van de Surinaamse maanden gaat over Suiker.

U bent bij het eindpunt gekomen. Strijk bij lekker weer nog even neer op het terras bij Nel in de Amstelkerk. En graag tot ziens bij één van onze activiteiten.

Bronnen

Gids slavernijverleden Amsterdam
Museum Van Loon
Stadsarchief Amsterdam
Archief Stadsherstel

Word Vriend van Stadsherstel

Meehelpen Stadsherstellen en daar optimaal van genieten? Dat kan als u Vriend wordt van Stadsherstel. De Vrienden van Stadsherstel maken het verschil, zij helpen ons met het aankopen, restaureren, herbestemmen en openstellen van monumenten en dragen bij aan het behoud van het restauratieambacht.

En nog veel meer. Word ook Vriend voor maar € 30,- per jaar via www.stadsherstel.nl/vrienden

Welkomstgeschenk

Als welkomstgeschenk ontvangt u het eerste boekje van vijf over de Gevels van Amsterdam in een mooie bewaarhoes.

Als Vriend krijgt u jaarlijks:

- Het Stadsherstel Magazine/boekje over een bijzonder project
- De digitale en #ODM nieuwsbrief
- De Vriendenwandeling
- Vriendenrondvaart voor een Vriendenprijs
- Ledenvergadering met lezing/muziek
- Exclusieve kijkjes in monumenten
- Korting op culturele activiteiten
- Online Amsterdam cursus
- Eén gratis lidmaatschap om weg te geven

Stadsherstel Winkelkje

In het hoekhuis, waar meer dan twee eeuwen een banketbakker zat, is alleen de open winkelkast uit 1863 al een bezoekje waard. De gerestaureerde kast is ingericht met onder meer schepjes uit ons Kromhoutmuseum, een borduurpakket van Dik Trom op een ezel uit ons Dik Trom museum, maquettes en heel veel boeken waarin Stadsherstelmonumenten voorkomen.

Minibieb

Ook is onze minibieb rijk gevuld met boeken over Amsterdam en Nederlandse architectuur en geschiedenis. Heeft u een boek over? Breng het langs. Of neem een boek mee dat u interesseert.

Openingstijden Winkelkje

Reguliersgracht 67
Dinsdag t/m vrijdag (13.00 - 16.30 uur)

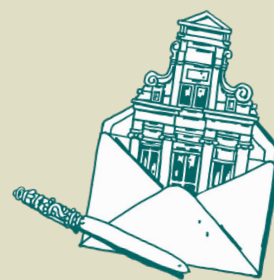
Stadsherstel heeft meer dan **750 monumenten** gered/gerestaureerd in **36 plaatsen** binnen een kring van **45 kilometer** rondom Amsterdam.

Al 475 monumentenverhalen in #OmDeDagEenMonument

Naast de maandelijkse nieuwsbrief heeft Stadsherstel ook een extra nieuwsbrief, waarin wij om de dag een ander monument uitlichten. In het jaar 2025, als Amsterdam 750 jaar oud is, staan dan alle 750 Stadsherstelmonumenten op de website! Naast deze mooie monumentenverhalen delen wij in deze extra digitale nieuwsbrief ook regelmatig kortingen of leuke activiteiten.

Ontvangt u onze nieuwsbrieven nog niet?

Inschrijven kan gratis via www.stadsherstel.nl/nieuwsbrief of scan de QR-code hiernaast.

Al 7500 lezers!